INTELLEKTUAL NIZOLARNI KO‘RIB CHIQISHDA XALQARO TIJORAT ARBITRAJIDA KIBERXAVFSIZLIK

Ziyodullaev Nurbek Komiljon o‘g’li

Toshkent davlat yuridik universiteti, “Xalqaro tijorat huquqi” yo‘nalishi

1-kurs magistranti.

ziyodullaevnurbek1@gmail.com

https://doi.org/10.5281/zenodo.14061446

Annotatsiya. *Ushbu maqola intellektual mulk nizolarini hal qilishda xalqaro tijorat arbitrajida kiberxavfsizlik muammolariga bag’ishlangan. Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi va yangi texnologiyalarni huquqiy jarayonlarga joriy etish bilan, axborot xavfsizligi samarali nizolarni hal qilishning ajralmas qismiga aylangan. Maqolada elektron pochta va bulutli xizmatlar kabi an’anaviy aloqa usullari bilan bog’liq asosiy xavf-xatarlar va kiberxavf-xatarlar kontekstida arbitrajning yangi chaqiruvlari ko‘rib chiqiladi. Xalqaro xavfsizlik standartlari va protokollariga, masalan, ICCA-NYC BAR-CPR Cybersecurity Protocol for International Arbitration, hamda maxfiylik va ma’lumotlarni himoya qilishni ta’minlash uchun maxsus ishlab chiqilgan platformalarga alohida e’tibor qaratiladi. Maqola arbitraj ishtirokchilari kiberxavf-xatarlarni kamaytirish uchun qabul qilishi lozim bo‘lgan amaliy choralarni va intellektual mulk nizolarida xavfsizlikni oshirishda texnologiyalarning o‘rnini tahlil qiladi.*

Kalit so'zlar: *kiberxavfsizlik, xalqaro tijorat arbitraji, intellektual mulk, axborot xavfsizligi, bulut xizmatlari, elektron pochta, ICCA-NYC BAR-CPR, maxfiylik, texnologiya, arbitraj.*

CYBERSECURITY IN INTERNATIONAL COMMERCIAL ARBITRATION CONCERNING INTELLECTUAL PROPERTY DISPUTES

Abstract. *This paper explores cybersecurity in international commercial arbitration with a focus on intellectual property disputes. With the rise of digitalization and the application of new technologies in legal processes, information security has become an integral part of efficient dispute resolution. The paper examines the main risks associated with traditional communication methods such as email and cloud services, as well as the new challenges facing arbitration in the context of cyber threats. Special attention is given to international standards and cybersecurity protocols, such as the ICCA-NYC BAR-CPR Cybersecurity Protocol for International Arbitration, as well as platforms designed specifically to ensure confidentiality and data protection in arbitration. The paper analyzes practical measures that all arbitration participants must take to*

minimize cyber risks, as well as the role of technology in enhancing security in intellectual property disputes.

Keywords: *cybersecurity, international commercial arbitration, intellectual property, information security, cloud services, email, ICCA-NYC BAR-CPR, confidentiality, technology, arbitration.*

КИБЕРБЕЗОПАСНОСТЬ В МЕЖДУНАРОДНОМ КОММЕРЧЕСКОМ АРБИТРАЖЕ В КОНТЕКСТЕ РАЗРЕШЕНИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫХ СПОРОВ.

Аннотация. *Магистерская работа посвящена кибербезопасности в международном коммерческом арбитраже при рассмотрении интеллектуальных споров. С ростом цифровизации и применением новых технологий в судебных процессах защита информации становится неотъемлемой частью эффективного разрешения споров. В работе рассматриваются основные риски, связанные с использованием традиционных методов связи, таких как электронная почта и облачные сервисы, а также современные вызовы, стоящие перед арбитражем в условиях киберугроз. Особое внимание уделено международным стандартам и протоколам безопасности, таким как ICCA-NYC BAR-CPR Cybersecurity Protocol for International Arbitration, а также платформам, специально разработанным для обеспечения конфиденциальности и защиты данных в арбитражах. Работа анализирует практические меры, которые должны принять все участники арбитража для минимизации рисков киберугроз, а также роль технологий в повышении уровня безопасности в интеллектуальных спорах.*

Ключевые слова: *кибербезопасность, международный коммерческий арбитраж, интеллектуальная собственность, защита информации, облачные сервисы, электронная почта, ICCA-NYC BAR-CPR, конфиденциальность, технологии, арбитраж.*

I. Kirish

Mazkur maqolada muallif, xalqaro tijorat arbitrajida kiberxavfsizlik, jumladan, intellektual mulk sohasidagi buzilishlar bo‘yicha kelib chiqadigan nizolarni ko‘rib chiqadi.

Axborot texnologiyalari tez rivojlanayotgan sohalari, ushbu sohada tez va samarali choralar ko‘rish zaruratini taqdim etmoqda. Xavf baholashga asoslangan zamonaviy yondashuvlar har bir arbitraj jarayonida, arbitraj ishtirokchilari tomonidan qo‘llaniladigan choralarga asoslanadi va har bir alohida holatning sharoitlariga qarab arbitrlarga qarorlar chiqarish huquqini beradi.

Kiberxavfsizlikning ahamiyati har bir holatda farq qilishi mumkin bo‘lsa-da, kiberhujum xavfi deyarli har bir xalqaro arbitrajda yuzaga keladi.

II. Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot metodologiyasi xalqaro tijorat arbitrajida kiberxavfsizlik muammolarini o‘rganishda bir necha asosiy yondashuvlardan foydalanishni o‘z ichiga oladi. Ushbu metodologiya asosan huquqiy tahlil, hujjatlarni o‘rganish va amaliyotdan kelib chiqqan tavsiyalar asosida ishlab chiqilgan.

1. **Huquqiy tahlil**: Tadqiqotning asosiy metodologik yondashuvi huquqiy tahlilni o‘z ichiga oladi. Bu, xususan, xalqaro tijorat arbitrajining kiberxavfsizlik bilan bog’liq huquqiy me’yorlarini, mavjud xalqaro protokollarni va xavfsizlik choralarini o‘rganishni o‘z ichiga oladi.

Tadqiqotda ICCA-NYC BAR-CPR Cybersecurity Protocol for International Arbitration kabi xalqaro hujjatlar, shuningdek, kiberxavfsizlik protokollari va maxfiylikni ta’minlashga qaratilgan boshqa me’yoriy hujjatlar tahlil qilindi.

2. **Hujjatlarni o‘rganish**: Tadqiqotda xalqaro tijorat arbitrajida kiberxavfsizlikka oid mavjud adabiyotlar, normativ hujjatlar, protokollar va maqolalar tahlil qilingan. Tadqiqotda elektron pochta, bulutli platformalar va boshqa axborot texnologiyalarining xavfsizligi, shu jumladan, bu vositalarning kiberxavf-xatarlarining tahlili amalga oshirildi.

3. **Empirik tahlil**: Tadqiqotda empirik tahlil ham muhim ahamiyatga ega bo‘lib, xalqaro tijorat arbitrajida kiberxavfsizlikning real amaliyotini o‘rganishga qaratilgan. Bu tahlilga amaldagi arbitrajlar va kiberxavfsizlikni ta’minlashda yuzaga kelgan muammolarni o‘rganish kiradi.

Tadqiqotda haqiqiy hujjatlar va elektron pochta almashinuvi kabi ma’lumotlar asosida xavfsizlik choralarining samaradorligi baholandi.

4. **Kompyuter texnologiyalari va platformalarni tahlil qilish**: Tadqiqotda TransCEND kabi maxsus ishlab chiqilgan platformalar tahlil qilindi. Ushbu platformalar xavfsizlikni ta’minlashda qanday samarali ishlashini va xalqaro tijorat arbitrajida ma’lumotlarni uzatishda qanday xavfsizlik choralarini qo‘llash mumkinligini ko‘rsatish maqsadida baholandi.

5. **Tavsiyalar ishlab chiqish**: Tadqiqotning yakuniy bosqichida, xalqaro tijorat arbitrajida kiberxavfsizlikni yaxshilashga qaratilgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Bu tavsiyalar, xususan, kiberxavfsizlik choralarining samaradorligini oshirish va texnologik, tashkiliy hamda protsedural variantlarni takomillashtirishga qaratilgan.

Metodologiyaning bunday ko‘p qirrali yondashuvi, tadqiqot natijalarining yanada chuqur va kompleks tahlilini ta’minladi, shu bilan birga, xalqaro tijorat arbitrajida kiberxavfsizlikni oshirishga oid amaliy tavsiyalarni ishlab chiqishga yordam berdi.

III. Tadqiqot natijalari

Tadqiqot natijalari, xalqaro tijorat arbitrajida kiberxavfsizlik muammolarini hal qilishda zamonaviy texnologiyalar va axborot xavfsizligi choralarining muhim ahamiyatini ko‘rsatadi.

Xususan, elektron pochta va bulutli platformalar kabi an’anaviy aloqa vositalarining xavfsizlikka ta’siri aniqlandi. Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, bu vositalar, ayniqsa, shifrlanmagan elektron pochta va xavfsiz bo‘lmagan bulutli xizmatlar orqali axborotlarni uzatishda yuqori xavflarga olib kelishi mumkin.

Bundan tashqari, xalqaro tijorat arbitrajida xavfsizlikni ta’minlashda mavjud bo‘lgan texnologiyalarni va protokollarni kengaytirish zarurligi aniqlandi. ICCA-NYC BAR-CPR Cybersecurity Protocol for International Arbitration kabi xalqaro xavfsizlik protokollari va maxsus ishlab chiqilgan platformalar, masalan, TransCEND, ma’lumotlarni himoya qilish va maxfiylikni ta’minlashda samarali vosita sifatida ko‘rildi. Bu protokollar va platformalar arbitraj jarayonida ishtirokchilarning xavfsizlikni oshirishga yordam beradi, ularning maxfiyligini saqlashni ta’minlaydi va kiberxavf-xatarlarni kamaytiradi.

Shuningdek, tadqiqotda ishtirokchilarning kiberxavfsizlik masalalari bo‘yicha ma’lumotlarga ega bo‘lishi, arizalar va hujjatlarni xavfsiz tarzda yuborish va saqlash borasida to‘g’ri siyosatni amalga oshirish zarurligi ta’kidlangan. Barcha ishtirokchilar, shu jumladan arbitraj xodimlari, advokatlar va ekspertlar kiberxavfsizlikning ahamiyatini anglashlari va ma’lumotlarni himoya qilish uchun zarur choralarni ko‘rishlari kerak.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, kiberxavfsizlikni ta’minlashda texnologik, tashkiliy va protsedural variantlarni tanlash, arbitraj jarayonining xavfsizligini oshirish uchun zarur. O‘zaro hamkorlik va zamonaviy platformalardan foydalanish kiberxavf-xatarlarni kamaytirishga yordam beradi. Shuningdek, barcha ishtirokchilar o‘zaro kelishuv asosida xavfsizlik choralari bo‘yicha mas’uliyatni taqsimlashlari lozim.

Shu bilan birga, kiberxavfsizlikni oshirish uchun ariza va hujjatlarni saqlash va uzatish amaliyotlarini yaxshilash kerak, chunki bu sohada texnologiyalar va protseduralar doimo yangilanib bormoqda. Ma’lumotlarni himoya qilishda nafaqat texnologik yechimlar, balki huquqiy va tashkiliy nuqtai nazardan ham yangiliklar kiritilishi zarur.

Tadqiqot, shuningdek, kiberxavfsizlikni xalqaro tijorat arbitrajida to‘liq amalga oshirish uchun barcha ishtirokchilarni, shu jumladan arbitraj organlari va davlatlar o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirishni talab qiladi. Bu orqali nafaqat ma’lumotlarni himoya qilish, balki arbitraj tizimining ishonchliligini va adolatini ta’minlashga yordam beradi.

IV. Muhokama

Intellektual mulk, bozorning obyekti sifatida, boshqa ob'ektlarga nisbatan tezroq tarqalish qobiliyatiga ega, bu ichki va tashqi bozorlarda tez rivojlanishga olib keladi.

Intellektual mulk bilan bog'liq huquqiy munosabatlarni tartibga solish masalalari, boshqa sohalarga nisbatan, ayniqsa xalqaro kontekstdan ko'rib chiqilishi lozim.

Intellektual mulk bilan bog'liq nizolarni hal qilishda eng ko'p qo'llaniladigan usul mediatsiya va arbitrajdir. Ikki usul orasida esa arbitraj – nizolarni hal qilishning eng qulay va oddiy shakli hisoblanadi. Xalqaro arbitrajda intellektual nizolarni ko'rib chiqishda bir qator afzalliklar mavjud. Tomonlar nizoni bir arbitraj forumida ko'rib chiqish bo'yicha kelishishlari mumkin, bu esa qarama-qarshi natijalarning oldini olishga yordam beradi. Arbitrajda tomonlar ishni ko'rib chiqish jarayonini nazorat qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar, qo'llaniladigan huquq va tilni tanlash imkoniyati mavjud. Shuningdek, tomonlar arbritlarni tanlashlari mumkin, bu esa maxsus bilimlarga ega bo'lgan arbitrlarga murojaat qilish imkoniyatini yaratadi (masalan, biznes, huquq, ilm-fan va boshqalar). Arbitrlarda esa kengaytirilgan protsessual vakolatlar mavjud. Masalan, dasturiy ta'minot yaratilishiga oid mualliflik huquqi buzilishi bo'yicha nizoni ko'rib chiqishda arbitr javobgarni litsenziya sotib olishga majbur qilishi mumkin.

Arbitrajning asosiy afzalliklaridan biri – yuqori darajadagi maxfiylikdir. Tomonlar tijorat sirlarini va tijorat ma'lumotlarini jamoatchilikdan yashirish choralarini ko'rishlari mumkin.

Ammo zamonaviy raqamli dunyoda kiberhujumlar soni ortib bormoqda, bu nuqtai nazardan, arbitraj xakerlar uchun juda jozibador bo'ladi. Arbitraj jarayonida ishtirokchilar yopiq axborot almashadilar. Agar bu ma'lumotlar yomon niyatli qo'llarga tushsa, bu tijorat zarariga, aksiyalar narxiga, korporativ strategiyalarga yoki hatto davlat siyosatiga ta'sir qilishi mumkin.

Maxfiylikni buzishning eng salbiy oqibatlari intellektual mulk huquqlarini himoya qilish bilan bog'liq nizolarni ko'rib chiqishda yuzaga kelishi mumkin, chunki himoya qilinayotgan ob'ektlarning xususiyati va tarkibi haqidagi ma'lumotlar zamonaviy raqobat muhiti uchun juda muhim ahamiyatga ega.

Kiberxavfli tahdidlar va intellektual mulk

Axborot xavfsizligi va ma'lumotlarni himoya qilish masalalari bir-biri bilan chambarchas bog'liq, chunki dunyo bo'ylab shaxsiy ma'lumotlarni boshqarish va ularni himoya qilishni kuchaytirish ishlari amalga oshirilmoqda. Ma'lumotlarni himoya qilish bo'yicha qonunlar va normativ hujjatlar, xususan, shaxsiy ma'lumotlarni qayta ishlovchilarni axborot xavfsizligini ta'minlashga majbur qiladi.

Intellektual mulk ob'ektlariga nisbatan bir nechta kiberxavfli buzilishlarni ajratib ko'rsatish mumkin:

- noqonuniy kirish, ma’lumotlarni olish va tijorat sirlarini oshkor qilish;

- ma’lumotlar bazalariga noqonuniy aralashish, ma’lumotlarni o‘zgartirish yoki blokirovka qilish;

- shaxsiy ma’lumotlarni internetda tarqatish;

- mualliflik huquqi yoki qo‘shma huquqlarini buzish orqali ma’lumotlarni noqonuniy nusxalash yoki yuklab olish;

- tijorat belgilarini, yuridik shaxs nomlarini yoki boshqa individualizatsiya vositalarini noqonuniy ishlatish.

Ko‘plab nizolar yuqoridagi buzilishlardan kelib chiqadi va ular xalqaro tijorat arbitrajida ko‘rib chiqiladi.

Axborot maxfiyligi bo‘yicha ko‘plab arbitraj nizomlarida maxsus tartiblar mavjud.

Masalan, WTO arbitraj nizomi 54-moddasida "maxfiy axborot"ni quyidagicha belgilaydi:

- tomonlarning mulkida bo‘lgan har qanday axborot;

- ommaga yetib bormaydigan axborot;

- tijorat, moliyaviy yoki sanoat ahamiyatiga ega bo‘lgan axborot;

- maxfiy deb hisoblanadigan axborot.

Raqamli texnologiyalar va elektron ma’lumot almashishining keng tarqalishi kiberhujumlar uchun qulay sharoit yaratmoqda. Amalda har qanday tashkilot bu holatda himoyasiz bo‘lib qoladi. Arbitrajning axborot xavfsizligi ham bu jarayonda istisno emas.

Arbitraj ishtirokchilari orasida eng zaif bo‘lgan guruhlarni ajratish mumkin:

- xalqaro tijorat arbitrajida xizmat ko‘rsatadigan yuridik firmalar;

- advokatlar;

- arbitrlari;

- nizolarni hal qilayotgan tomonlar;

- uchinchi shaxslar, shu jumladan ekspertlar, guvohlar va xizmat ko‘rsatuvchilar.

Asosiy kiberxavf tarqalish manbalari

Odatda, huquqshunoslar va mijozlar o‘rtasidagi ma’lumot almashinuvi, shuningdek, arbitraj ishini muhokama qilish va strategiyalarni belgilash elektron pochta orqali amalga oshiriladi. Bayonotlar, ko‘pchilik dalillar, shuningdek, ekspert xulosalari va guvohlarning ko‘rsatmalari ham ko‘pincha elektron shaklda yuboriladi. Hujjatlarni tekshirish va tayyorlash doimiy ravishda ma’lumotlarni hosting qilish platformalarida amalga oshiriladi, ular odatda uchinchi tomon xizmat ko‘rsatuvchilari tomonidan boshqariladi.

Kiberhujumlar xavfini kamaytirish va maxfiylikni ta’minlash maqsadida tahdidni tushunish va tegishli choralarni ko‘rish zarur.

Asosiy vazifa shundan iboratki, barcha ishtirokchilar, ular arbitraj ishida qatnashadimi yoki yo‘qmi, har doim korporativ xavfsizlik siyosatini va ma’lumotlarni saqlash siyosatini rioya qilishlari kerak. Albatta, ma’lumot xavfsizligini ta’minlash faqat axborot texnologiyalari mutaxassislarining vazifasi emas, bu har bir tashkilotda har bir shaxsning mas’uliyatidir. Biroq, amaliyot ko‘rsatishicha, arbitrajlar hali ham oddiy elektron pochta xizmatlaridan, masalan, Gmail yoki Yahoo kabi xizmatlardan foydalanishadi. Xalqaro tijorat arbitrajida millionlab da’volar bilan, advokatlar xavfsiz bo‘lmagan elektron pochta orqali aloqa qilishadi, shuningdek, tomonlar ham maxfiy ma’lumotlarni almashish uchun xavfsiz internet kanallaridan foydalanishga intilmaydilar.

Xuddi shu tarzda, messenjerlar elektron pochta ham dunyodagi eng mashhur aloqa shakli hisoblanadi. Elektron pochta ma’lumot almashishning xavfsiz usuli bo‘lmaganligini tushunish uchun, bir necha o‘n yillar oldin internetdan foydalanish juda cheklangan edi va barcha uzatilgan ma’lumotlar ochiq va mavjud edi. Albatta, shu vaqt ichida maxfiylik va xavfsiz aloqalarni ta’minlash sohasida katta yutuqlar qilingan, parollar va ma’lumotlarni shifrlash tizimlari yaratilgan. Ammo haqiqat shundaki, har bir elektron pochta bir vaqtning o‘zida ko‘plab joylarda mavjud bo‘ladi. Dastlabki manba - yuboruvchining qurilmasi (smartfon, planshet, kompyuter) bo‘lib, elektron pochta yuboruvchidan qabul qiluvchining qurilmasiga yetib borishidan oldin ko‘plab o‘rtacha tarmoqlar, serverlar, marshrutizatorlar va kommutatorlardan o‘tadi, ularga ko‘pincha turli administratorlar tomonidan boshqariladi. Har bir o‘rtacha tugun - bu ruxsatsiz kirishlar uchun alohida zaif nuqtadir. Haker, bu joylardan biriga kirganida, elektron pochta xabarlarining mazmunini o‘zgartirish yoki unga kirish huquqiga ega bo‘lishi mumkin.

Elektron pochta xavfsiz aloqa usuli bo‘lmaganligini tasdiqlovchi misol sifatida 2017-yilda yuz bergan kompyuterlarning buzilishi holatini keltirish mumkin. 2017-yil 27-iyun kuni butun dunyo bo‘ylab bir qator kompaniyalar "Petya" virusining kiberhujumiga uchragan. Kompyuterlar phishing xatlari (phishing - internet firibgarligi turi bo‘lib, mashhur brendlarning nomidan yuborilgan xatlar orqali huquqsiz ravishda foydalanuvchilar ma’lumotlariga kirishish) orqali yuqtirilgan. Mutaxassislar bu virusning Microsoft tomonidan yaratilgan soxta elektron imzoni ishlatganini aytmoqdalar.

So‘nggi paytlarda xalqaro tijorat arbitrajida tomonlar Box, Dropbox kabi bulutli platformalarda ma’lumotlarni saqlash va almashishni tez-tez ishlatishmoqda. Ammo, elektron pochta kabi, bu xizmatlar maxsus ravishda xavfsiz ma’lumot saqlashni ta’minlash uchun ishlab chiqilmagan. Ko‘plab platformalar yuklangan barcha ma’lumotlarga mulk huquqini da’vo

qilishadi, bu esa ma’lumotni har qanday ochiq maqsadlar uchun ishlatish va bo‘lishish imkoniyatini yaratadi.

Bundan tashqari, bulutli xizmatlar administratorlari va ishlab chiquvchilari uzatilgan ma’lumotlarga to‘liq kirish huquqiga ega. Bunday platformalarning xavfsizlik choralariga oid ma’lumotlar foydalanuvchilarga taqdim etilmaydi. Shuningdek, ma’lumotlar bulutli xotiraga yuklanayotganda, odatda, uning shifrlanishi ta’minlanmaydi.

Xalqaro tijorat arbitrajida maxfiylikni ta’minlash choralari

Xalqaro tijorat arbitrajida ishtirokchilar qanday qilib o‘zlarini himoya qilishi va maksimal darajada maxfiylikni ta’minlashi mumkin? Xavfsiz arbitraj ishini olib borish va kiberhujumlar xavfini kamaytirish uchun, Xalqaro tijorat arbitraji kengashi (ICCA), Nyu-York shahar advokatlar assotsiatsiyasi (New York City Bar Association) va Xalqaro mojarolarni oldini olish va hal etish instituti (International Institute for Conflict Prevention and Resolution - CPR) bilan hamkorlikda ICCA-NYC BAR-CPR Cybersecurity Protocol for International Arbitration (keyingi o‘rinlarda - Protokol) ishlab chiqilgan. Mualliflar fikriga ko‘ra, ushbu protokolning yaratilishining ikki maqsadi bor. Birinchidan, Protokol, har bir arbitraj masalasida axborot xavfsizligi uchun oqilona choralarni belgilashning asosini yaratishni maqsad qiladi. Ushbu tuzilma xavfsizlik xavflarini baholash va amalga oshirilishi mumkin bo‘lgan choralarni aniqlash uchun protsessual va amaliy ko‘rsatmalarni o‘z ichiga oladi. Ikkinchidan, Protokol xalqaro arbitrajlarda axborot xavfsizligi bo‘yicha ongni oshirishga qaratilgan. Bunga quyidagi muhim masalalar kiradi:

- Arbitraj jarayonidagi axborot xavfsizligi xavflari, kiberxavfsizlik va jismoniy xavfsizlik xavflarini o‘z ichiga olgan;
- Axborot xavfsizligi muhimligini foydalanuvchilar ishonchini saqlash va umumiy arbitraj rejimiga bo‘lgan ishonchni mustahkamlash uchun;
- Arbitrajda ishtirok etuvchi va xavflarni samarali kamaytirishga yordam beruvchi shaxslarning muhim roli;
- Har kuni xavfsizlik amaliyotlarini yaxshilash uchun qo‘llanilishi mumkin bo‘lgan ayrim oson olingan axborot xavfsizligi choralarini ko‘rsatish.

Ushbu hujjat tavsiyanoma xarakteriga ega, ammo uning qabul qilinishi, albatta, ongni oshiradi va kiberxavfsizlikni e’tiborga olishda muhim masalalar yaratadi, shuningdek, turli-qoidalarni amaliy qo‘llash bo‘yicha ba’zi tavsiyalarni taqdim etadi. Axborot texnologiyalari sohasida arbitraj jarayonida ma’lumot almashish va saqlash xavfsizligini ta’minlash uchun ishlatiladigan texnologiyalar rivojlanishda davom etmoqda. Yaxshiyamki, arbitrajchilar,

amaliyotchilar va ularning mijozlari uchun xavfsizlikni ta’minlash borasida mavjud bo‘shliqni yuridik texnologiyalar sohasi to‘ldiradi.

Masalan, TransCEND nomli, faqat yuridik soha uchun ishlab chiqilgan platforma mavjud bo‘lib, u arbitrajchilarga, tomonlarga va ularning maslahatchilariga maxfiy hujjatlarni dunyoning istalgan nuqtasidan xavfsiz saqlash, uzatish va tahrirlash imkonini beradi. Shu bilan birga, bunday platformalar dastlab xavfsizlikka qaratilgan bo‘lib, maxfiylikni ta’minlashga oid barcha funktsiyalar keng ko‘lamli va ularni deyarli cheklash mumkin emas. Eng birinchi navbatda, ushbu platformadan foydalanish ko‘plab faktorli autentifikatsiyani talab qiladi, ya’ni har bir yuklangan fayl himoya devori bilan o‘ralgan bo‘lib, ma’lumotlarning o‘g’irlanishi yoki ruxsatsiz tarqatilishining oldini oladi. Bundan tashqari, platformada kirish huquqlarini boshqarish vositalari yordamida, hujjat yuklagan tomon o‘z kontoragentlari (yoki arbitrajchilarga) taqdim etadigan kirish huquqini nazorat qila oladi. Masalan, muhim hujjatlar platforma orqali taqdim etilganda, qabul qiluvchi tomonlarning hujjatning mazmunini faqat ko‘rish huquqi bo‘lishi mumkin, ularni tahrir qilish, chop etish, yuklab olish yoki elektron pochta orqali boshqalarga yuborish imkoniyati cheklangan. Hatto "screenshot" olish imkoniyati ham o‘chirilishi mumkin.

V. Xulosa

Xalqaro tijorat arbitrajlarida barcha jarayonlarning raqamlashtirilishi shartlarni belgilaydi, ularning doirasida institutsional qoidalar va ko‘rsatmalar zamon bilan hamohang bo‘lishi kerak.

Har bir holat uchun mos keladigan kiberxavfsizlik choralarini hisobga olish va ta’minlash zarur, shuningdek, ushbu choralarni amalga oshirishda arbitraj jarayonida manfaatdor tomonlar o‘rtasida mas’uliyat qanday taqsimlanishi muhimdir. Barcha arbitraj ishtirokchilari, qanday qilib ma’lumotlarni olishlari va saqlashlari, shuningdek, kiberxavfsizlik choralariga tegishli texnik murakkabliklar va xarajatlar haqida to‘liq xabardor bo‘lishlari kerak. Ma’lumotlarning tijorat maxfiyligi va tomonlarning ma’lumotlarni himoya qilishga bo‘lgan shaxsiy majburiyatlari har qanday kiberxavfsizlik chorasining nisbatan mosligini ta’minlaydi. Kiberxavfsizlikni kuchaytirish uchun mavjud bo‘lgan texnologik, tashkiliy va jarayonli variantlar haqidagi bilimlar arbitrajdagi kiberxavfsizlik choralarini samarali muhokama qilishni ta’minlaydi va tomonlar kelishmovchiligida tribunallar tomonidan tegishli qaror qabul qilish uchun ishonchli asoslar beradi.

REFERENCES

1. Иншакова, А. О. Право и информационно- технологические преобразования общественных от-ношений в условиях индустрии 4.0 / А. О. Иншако-ва // Legal Concept.

– 2019. – Т. 18, № 4. – С. 6–17.

2. Карцхия, А. А. Кибербезопасность и интел-лектуальная собственность. Ч. 2 / А. А. Карцхия
3. // Вопросы кибербезопасности. – 2014. – № 2 (3). –С. 46–50.
4. Купчина, Е. В. Споры в области интеллек- туальной собственности в практике лондонского международного арбитражного суда / Е. В. Купчи- на // Евразийский юридический журнал. – М., 2016. – № 4. – С. 54–56.
5. Курышова, Я. С. Интеллектуальная собствен- ность и кибератаки. Интеллектуальная собственность: от надежной защиты к эффективному управлению : сб. ст. XI Междунар. науч.-практ. конф., г. Екатерин- бург, 30–31 октября 2015 г. / Я. С. Курышова. – Екате-ринбург : Изд-во Урал. гос. экон. ун-та, 2015. – 99 с.
6. *ICCA-NYC BAR-CPR Cybersecurity Protocol for International Arbitration (2020)*. URL: https:// www.arbitration-icca.org/publications/ICCA_Report_ N6.html (accessed 8 April 2020).
7. Frolova E.E., Polyakova T.A., Dudin M.N., Rusakova E.P., Kucherenko P.A. Information Security of Russia in the Digital Economy: The Economic and Legal Aspects. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*, 2018, vol. 9, no. 1, pp. 89-95.
8. Kupchina E., Kuznetsova O., Chilingaryan K. IP Dispute Resolution Thought International Commercial Arbitration: US Experience. *Proceedings of INTCESS 2019 – 6th International Conference on Education and Social Sciences, 4–6 February 2019, Dubai, U.A.E.* Dubai, 2019, pp. 468-472.
9. *WIPO Arbitration Rules (Effective from January 1, 2020)*. URL: https://www.wipo.int/amc/en/arbitration/rules/#cond2 (accessed 03 April 2020).
10. *https://www.wipo.int/*
11. https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration